

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Daniel Harbe*
 Härad: *N. Åsbo* Adress: *Hanselfors*
 Socken: *Örkelljunga* Berättat av: *Gustafa Eriksson*
 Uppteckningsår: *1944* Född år *1840* *Harbäckshult,*

<i>Prästen Bering o. hur ett ord står kom till.</i>	<i>s. 1.</i>
<i>Harbäckshults by.</i>	<i>s. 2.</i>
<i>Kyrkstigar.</i>	<i>s. 3.</i>
<i>Lördagsmarknader.</i>	<i>s. 3.</i>
<i>Lilleg.</i>	<i>s. 3.</i>
<i>Harbäckors, - skydd mot häxor o. trolltyg.</i>	<i>s. 4.</i>
<i>"Stans", - uthus, där man byggde m. m.</i>	<i>s. 4.</i>
<i>Baron Lieven.</i>	<i>s. 4.</i>
<i>Läkarskan i Lemmehult.</i>	<i>s. 5.</i>
<i>Lappskott.</i>	<i>s. 5.</i>
<i>Gamle baron på Rössjöholm.</i>	<i>s. 6.</i>
<i>Mätning v. sjukdom.</i>	<i>s. 6.</i>
<i>Järnhantering.</i>	<i>s. 7.</i>
<i>Illwäl, - en skogsdunge där det spöskade.</i>	<i>s. 8.</i>

(H. G. 16)

Gumma åtog sig att läsa barn läsa.

s. 8.

Medel mot "skäver".

s. 9. (ulna k. 23)

Barn fick lyta, därför att modern
lockade fötterna på kyrkkappan, de
kyrkkl och an ringde.

s. 9.

Nordpinwandde vatten.

s. 9.

Kasta sten på den plats, där en man
blivit mördad.

s. 10. (H. 8)

Örkelljunga socken
Norra Åsbo härad
Skåne .

M. 9492:1-10.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Berättare : ^{Upptecknarens mormor} änkan Gustafa Eriksson , f. 1840 i Harbäckshult
Örkelljunga s:n . död 1921 .

Upptecknat av D. Harbe , född i Harbäckshult , Örkelljunga s:n 1902 .

Uppteckningar rör. : Prästen Bering
Harbäckshults by
Kyrkstigar
Söndagsmarknader
Liklag
Häkekors
Stars
Gamle baron Liewen
Läkerskan i Lemmeshult
Lappskott
Baron på Rösjöholm
Gumma i Kyrkelycke
Järnhantering
Skogsdungen Illeväl
Div. skrock
Stenhög vid Ljungaskogsvägen .

Upptecknaren kört berättelsen
ca. 1920.

M. 9492:1.

Örkelljunga ,Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Prästen Bering .

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Det fanns en gång en präst i Örkelljunga som hette Bering .Han kom till socknen som nygift . En dag skulle han ut i sockenbud ,men eftersom hästarna voro uti i arbete på vången ,där vårsådden var i fullgång ,fick han gå till fots . Den unga prästfrun ville följa med och det fick hon . Under sin vandring kom de snart till en bäck ,som de måste vada över , ty över bäcken fanns varken spång eller bro . Det var vårflod vid den tiden på året . Prästen tar sin Kunga fru och bär henne över bäcken. "Vad skulle sockenborna väl säga ,om de finge se dej bära mej så här" ? undrade prästfrun . "Åhå, de skulle väl seja ungefär så här", svarade Bering,"se, där kommer den stackars Beringen och bär sitt kors med tålamod".

Det har sen blivit ordstäv i Örkelljunga socken : Han bär sitt kors med tålamod ,som han sa Beringen .

Berättat av Gustafa Eriksson f. 1840 .

M. 9492:2.

Örkelljunga , Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Harbäckshults by .

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Harbäckshults by lär ,innan den skiftades, ha varit en radby med gårdarna uppförda utmed en bygata . Ännu förekommer uttrycket "byagadan". I byn finnes Norregård ,Sörgård ,Västergård och Judagården . Alldeles invid vägkorset ,där vägarna Örkelljunga-Engelholm och Ljungaskog-Björnamossa skära varandra ligger byakällan . Dit drevs förr alla byns kreatur för att dricka. Byakällan ligger på en liten byallmänning ,som aldrig blivit skiftad .På denna allmänning byggdes byns första skola på 1880-talet . I Byakällan går en stark åder idagen ,man kan se hur vattnet kokar upp på källans botten . Väster om byn nära Engelkolmsvägen finnes en liten backe (nu tillhörig fröken Thelise Andersson) ,som kallas Herrabacken . Här har man god utsikt över byn och det mesta av byns inägor . Här samlades förr byamännen för att rådslå om byns angelägenheter . De hade brännvin med sig och bjöd varandra .

Berättat av Gustafa Eriksson , f. 1840 i Harbäckshult .

M. 9492:3

Örkelljunga , Skåne .
Uppt. av D. Harbe 1944 .

LANDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kyrkstigar .

Gamla kyrkstigen från Harbäckshult till Örkelljunga kyrka gick över Klippebygget , Schönna -Turabygget-Örkelljunga vång till kyrkan . Från Björnamossa gick kyrkvägen över Guddebygget -Håleryd-Mörkahult-Kyrkelycke ner till Örkelljunga by .

Söndagsmarknader . Förr hade bönderna med sig en hel del slöjdalster , när de på söndagarna for till kyrkan . Efter mässan gjordes bytesaffärer på kyrkbacken . Sen gick en hel del av bönderna in på gästgivaregården och söp . Ibland hände det att de inte kom hem förrän på tisdagen .

Liklag . Socknen var förr strängt uppdelad i liklag . Så var Harbäckshults by delad i två liklag . Östra liklaget räckte till och med Lindströms gård . Andra delen av byn var sen ett lag för sej . Björnamossa , Guddebygget och Håleryd var ett liklag ihop . Förr brukade männen inom ett liklag hjälpas åt att bära kistan .

Berättat av Gustafa Eriksson f. 1840 .

M. 9492:4.

Örkelljunga , Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Häkekors .

I Västergård i Harbäckshulltt fanns det förr häkekors över dörrarna
En planke finnes ännu kvar med ett häkekors och årtalet 1751 . Häkekorsen
skulle skydda mot häxor och trolltyg , trodde man.

Stars .

I flera av gårdarna i Harbäckshults by finnes vad man kallar stars
(stekarehus ,eldhus) .Det var något slags uthus ,där man eldade ,bykte,
bryggde och bakade . I starset var det förr i regel också bränneri .

Gamle baron Liewen .

I en liten stuga alldeles intill Harbäckshults byallmänning bodde
för omkr. 80 à 90 år sedan en gammal Baron Liewen ,som tillhörde den
släkt Liewen som ägt Lärkesholm . Det hade väl gått utför med honom ,
han var fattig och avsigkommen .**/

Berättat av Gustafa Eriksson , f. 1840 .

*/ på Västergård i Harbäckshult. Inskuret i trä.

**/ Landbrukare Paulus Johansson i Harbäckshult äger en malenhet som kallar
som Liewen.

M. 9492:5.

Örkelljunga , Skåne .
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Läkerskan i Lemmeshult.

Hon hade fått lära sig en hel del knep av sin mor och det påstås ,att modern hade fått lära av sin ^{mor} Låkedomskonsten hade gått i arv i flera släktled . De gamle talade mycket om "gamla läkerskan" , hon var "styv som en doktor" sade de förr . Den unga läkerskan hade skrivit upp en hel del rön i anteckningsböcker . Hon var duktig att "spjåla benbrott" och sådant . För en 30-40 år sen fanns det många som hellre sökte "Läkerskan" än en läkare .

Lappskott .

Lappskott kom alltid norrifrån ,det var onda makter som skickade sådant . Det var trollskott . Lappskott skulle skjutas bort .Den sjuke skulle sitta på en hög stol . Så skulle man ta och klippa av naglarna på händer och fötter på den sjuke ,och dessa naglar skulle sennläggas i en bössa som laddats med krut . Man skulle skjuta under stolen där den sjuke satt och sikta mot norr Detta skulle ske en torsdagskväll .

Berättat av Gustava Eriksson , f. 1840 .

M. 9492:6.

Örkelljunga , Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Gamle Baron på Rössjöholm.

Baron F. Rosenörn-Lehn.
Gamle Baron var riktigt duktig att bota folk .Folk trodde att han hade hade studerat till läkare. Han samlade örter och kokte och beredde medicin . Alla fattiga hjälpte han utan ersättning .Men kom det rikt och förnämnt folk, då sa han bara ,att ni kan åka in till stan . När han själv ibland på vintern blev förkyld kurerade han sig på följande sätt : Han befalldes en dräng att gå ut på Rössjön och hugga ett hål på isen strax nedanför herrgården .När det sen blev mörkt klädde han av sig och tog omkring sig ett lakan och sprang ut och hoppade ner i vaken och tog sig ett dopp . Sen sprang han in och bäddade ner sej och svettades . Detta var något alldeles oerhört , tyckte folk.-----

En gumma i Kyrkelycke botade folk förr genom att "måla" dem .Hon mätte den, sjuke med en sytråd och slog knutar på tråden här och var . Den där "målningen" var det mycket noga med . Sen brände man visst upp tråden och den sjuke fick äta upp askan ! ! Och det påstås att folk blev bra efter den behandlingen !!!

Berättat av Gustafa Eriksson , f. 1840 .

M. 9492:7.

Örkelljunga , Skåne .
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Järnhantering .

På Västergårds ägor i Harbäckshult bildar Harbäcken ett litet vattenfall i en äng som kallas Mölleängen . Här finns här och var små slagghögar . Likaså på Rånestycket mitt emot . Där smälte man järn förr i tiden , påstås det .

Berättat av Gustafa Eriksson , f. 1840 .

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

M. 9492:8

Örkelljunga , Skåne .
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Illeväl .

*Berättat av Gustafa Eriksson
född 1840*

I närheten av gamla landsvägen Örkelljunga-Engelholm mellan Harbäckshult och Nissakäll finnes en skogsdunge som kallas Illeväl . Där låg i mitten av 1800-talet en stuga , där en gumma bodde , som åtog sig att lära barn läsa . Där fick jag gå i skola några veckor .

I Illeväl var det något man förr i tiden var rädd för . En karl som arbetade där för många år sedan hörde något underligt . Det dånade *dom* ett järnvägståg skulle komma , men han såg ingenting . Karlen blev rädd och gick hem .

Berättat av Gustafa Eriksson , f. 1840 .

M. 9492:9.

Örkelljunga , Skåne
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Om ett barn hade skäver (engelska sjukan) skulle man ta ett människoben från kyrkogården och göra det rent . Barnet skulle dricka vatten genom detta ben . Då skulle det bli bra ! !

När kyrkklockan ringde skulle man vara stilla . Det var en kvinna med vid kyrkan , en som väntade ett barn , och som därför fick vara mycket försiktig. När klockan ringde samman till mässa torkade hon fötterna på kyrktrappan . Det skulle hon inte ha gjort , ~~det skulle hon inte ha gjort~~ , ty när barnet föddes hade det fel på båda fötterna

Nordrinnande vatten . En gumma i Harbäckshult var sjuk . Hon hade ingen tilltro till läkare utan lockade gubben att gå till en klok gubbe, som påstods vara duktig att bota . Den kloka gubben skickade med maken hem en flaska vatten som han tagit i en bäck , som rann mot norr . Och gumman tyckte att hon var bättre .

Berättat av Gustafa Eriksson f. 1840 .

M. 9492/10

Örkelljunga , Skåne .
Uppt. av D. Harbe 1944 .

Stenhögen vid Ljungaskogsvägen .

På Ljungaskogs ägor vid häradsvägen Ljungaskog-Harbäckshult fanns förr nära gränsen mellan Rya och Örekelljunga socknar en liten stenhög . Här har en kringfarande handelsman en gång i tiden blivit mördad . Förr skulle var och en som gick vägen fram kasta en sten på stenhögen . Då var han säker om att inte möta något spöke där och annat skrömt .

Vid gamla Landsvägen Harbäckshult-Mörkahult- Kyrkelycke-Örkelljunga finnes strax öster om Nils Petters gård i Mörkahult en stor sten , vid vilken en man ska ha blivit mördad . Den anfallne kröp ett stycke på väg mot Harbäckshult , men orkade inte långt. Där man fann den mördade har nog också varit ett röse ,men vägen har rätats där .

Berättats av gammalt folk i Harbäckshult för 30 år sen .